

TIJDSCHRIFT

VAN HET

KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP

VOOR

MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

13^e Jaargang

AMSTERDAM

JOHANNES MÜLLER

1905

De Strijd om de Westfriesche Munt.

Uit de bijeenkomsten sedert April 1573 door afgevaardigden van 6 steden van Westfriesland en het Noorderkwartier te Hoorn gehouden, om te raadplegen over het voortzetten van den oorlog te water tegen de spanjaarden, ontstond in December van dat jaar, op raad van den Prins van Oranje en op zijn aandrang ook met deelneming van Purmerende, een collegie van Gecommitteerde Raden, ter behartiging der gemeenschappelijke belangen van het noordelijk deel der provincie Holland, dat door de belegering van Haarlem en de spaanschgezindheid van Amsterdam geheel van het zuidelijk gedeelte afgescheiden was. Bij acte van confirmatie, den 16 November 1583 te Dordrecht verleend, beloofde de Prins het te handhaven gedurende den oorlog, in al zijne bevoegdheden, waartoe ook behoorde de inning der gemeenelandsmiddelen. Het bleef echter ook na het einde van den krijg, nevens het te 's-Gravenhage zetelende collegie van het Zuiderkwartier, in stand, tot de omwenteling van 1795 het deed eindigen.

Te Hoorn werd in 1584 getracht eene munt op te richten, gewis met toestemming der stadsregering, welke daarin veel gerief zag voor de kooplieden in het kwartier, vooral voor hare plaatsge-

nooten, die op het Oostland handelden. Maar het recht van de munt werd door 's Lands Staten als alleen den souverain toekomende beschouwd, en het hebben van eene andere munt dan de te Dordrecht bestaande provinciale onwettig geoordeeld. Derhalve machtigden de Stadhouder en de Staten van Holland den 4^{den} Juni jhr. WILLEM VAN NIJVELT en mr. NICOLAES CAMERLIN om zich naar Hoorn te begeven, aldaar al de stempels en instrumenten in beslag te nemen, waartoe de schout en de bezetting zouden moeten assisteeren, en den muntmeester en gezellen hun bedrijf te verbieden, onder bedreiging van vervolging wegens *crimen lesae majestatis*. Die van Hoorn mochten „hen oock niet behelpen ter contrarie met eenigh consent ofte toesegginge van zijne Princelijcke Excellentie, gemerckt dat alles, wat daervan mach zijn, geschiedt is ten respecte van de uytterste noot geduyrende die voorleden troublen, in tallerheetste van den oorloge, doe die van Noordt-Hollandt van desen Quartiere waren gesepareert ofte gescheyden, ende hen niet commodieuselijck en mochten behelpen ter Munt van Dordrecht, welcke redenen ende consideratien althans cesserende zijn”.

Den 8sten verschenen de gemachtigden in de vergadering van schout, burgemeesteren, schepenen en vroedschappen op het stadshuis te Hoorn, met krachtig vermaan om met het begonnen muntwerk te eindigen, waarop zij ten antwoord ontvingen, dat men niet bedoeld had iets te ondernemen tegen het believe van zijne Vorstelijke Genade of de eenigheid van den Lande, maar, steunende op het

eertijds van den Prins verkregen consent en overmits de commodieusheid van den tegenwoordigen muntmeester, in het belang van den handel begonnen was de munt te laten gaan, meenende daarmede den Prins en de Staten in 't minste niet te offenseeren; en dat men bereid was te gehoorzamen en diensvolgens de verdere munting te staken. In het den 22sten ter Statenvergadering uitgebracht rapport lezen wij niets van het vermeesteren der gereedschappen, zoodat die vermoedelijk te Hoorn gebleven en gebezigd zijn, toen in 1586 door het gewestelijk collegie aldaar tot de oprichting van eene munt was overgegaan. 1)

Over die oprichting geven de vroedschaps-resolutiën van Alkmaar van den 20sten Juni 1586 te lezen:

„Ten seluen dage es mede in communicatie vande vroetschap geleyt sekere missiue van tcollegie int noorderquartier, ende vpte pointen daer inne veruaet geresolueert: Eerst angaende tstück vande munte, dat men als noch mit goede voege soude veruolgen trecht vande vsz. munte, opte voet als tselue begost es, requirerende D. FRANS VAN MAELSON mit alle diligentie hier inne te procederen inde vergaderinge vande Staten generael, opten naem van westvrieslant; Oic mit dreygemente van ingeualle dat de vsz. munte niet goetwillichlick worde geaccordeert, datmen niet soude consenteren inde publicatie vande placcate, opt stuck vande munte te emaneren, doch datmen daer bij soo

1) Naar beweerd wordt heeft SONOY, als LEICESTER's luitenant-gouverneur van Noordholland, in het door zijne troepen bezette Medenblik in hetzelfde jaar ook westfriesche munt doen slaan.

seer staerck niet soude persisteren dan so verre eenige alsulcke placcaten mochten ancômen, datmen die selue soude laten publiceren, onder expresse protestatie van daer deur niet te praeiudicieren aende hebbende gerechticheyt van de munte”.

En die van den 7^{den} Augustus d. a. v.: „Voorts zal die gedeputeerde deser stede, gaende opten dachuaert tot Hoorn, aenhoiren trapport van Doctor FRANS MAELSON beroerende de munte, ende te insisteren, dat de selue munte binnen Alcmaer, als wesende de hoofstadt van tnoorderquartier, gestelt ende geordonneert mochte worden ten minste voor die drie eerste jaeren”.

In de daags daarna te Hoorn gehouden vergadering der gedeputeerden werd echter eenigszins anders besloten, en wel in dezer voege: „Ende is voorts bij de meeste stemmen geresolveert, dat die munte om die commoditeyt ende gelegentheyt geëxerceert ende geëxerceert zal worden binnen hoorn voordien tijt van drie jaeren, mits dat naede expiratie vande zelue drie jaeren die munte alsdan getranspoorteert zal worden 'binnen Alcmaer 1) ende teynden die drie jaeren binnen Enchuysen, weluerstaende, dat die emolumenten vande munte procederende zullen comen ten proffite van Westvrieslant ende tnoorder quartier, ende zal vp te

1) In VELIUS, *Chroniik van Hoorn*, 1648, blz 261, wordt Alkmaar niet genoemd, maar alleen gezegd, dat de munt de eerste 3 jaren te Hoorn zou wezen. Ook in STEPHANIK'S *Catalogus der Muntverzameling van het Kon. Oudheidkundig Genootschap*, blz. 174, wordt van Alkmaar gezwegen en gemeld, dat men de mant over 3 jaren naar Enkhuizen zou brengen, en dat Medenblik in 1609 ook in den beurtgang werd opgenomen.

gemunte penningen gestelt worden dese inscriptie: MONETA NO: ARG: DOMIN: WEST FRISIAE ende op dander zijde: DEUS FORTITUDO ET SPES NOSTRA".

De zaak vond dadelijk bezwaar bij hen die voor het gansche gewest, Noorder- en Zuiderkwartier gezamenlijk, één munt verlangden. De alkmaarsche raadsnotulen bevatten dienaangaande den 15^{den} September: „Belangende die munte in desen quartiere, daer van Mr. WILLEM BARDESEN, Raet van zijne Ex^{tie}, deur beuel van zijne Ex^{tie} den muntm^r. 1) interdictie gedaen heeft ende oic tcollegie beuolen niet verder te doen munten etc., is goet geuonden, datmen voor alsnoch bij voorgaende resolutie zal persisteren ende mitte munte voortgaen, ende datmen twee an zijne Ex^{tie} zal committeren omme sijne Ex^{tie} van alles te remonstreren ende confirmatie voor zo verre des noot zij te versoucken".

En die van den 1sten October: „Voorts also daer seker placcaet vande munte burgerm^{en} es behandicht mit sekere missiue, daer bij belast wort tselue placcaet op morgen te publiceren; Ende also int selue placcaet wort gementionneert, dat hollant mit westvrieslant maer één munte zal hebben, twelck strijt tegens die gerechticheyt vande munte van desen quartiere, Soe is bijde vroetschap, omme te verhoeden die desordre die deur weygeringe vande vsz. publicatie soude vallen, geresolueert, datmen die selue publicatie mede alhier sullen laten gescieden, onder expresse protestatie ende onvermindert die gerechticheyt vande munte van

1) BALTHASAR WIJNTGES, den 9 Augustus benoemd.

desen quartiere daer van die vroetschap niet en begeert te wijcken”.

Vijf dagen later was men wat voorzichtiger gestemd, blijkens het volgende: „Beroerende die munte vint die vroetschap goet, dat men onder protestatie ende onvermindert de gerechticheyt van desen quartiere voor een tijt sal supersederen mitte munte, ende twee uyt dit quartier sal commiteren om nae een eruaren ende bequaem persoon te vereyssen, om tot een pensionaris voor desen quartiere aan te nemen, die de gerechticheyt van desen quartiere niet alleene inde sake vande munte maer in alle andere saecken sal remonstreren”.

Den 10^{den} October werd bij de Staten van Holland „op de remonstrantie van die vanden Noorderquartiere van Hollandt, ten eynde de Munt binnen den voorn. Quartiere mede ganghbaer soude mogen wesen, niet tegenstaende het Placaet vande Munt” een besluit genomen, dat door eenig verzuim in de gedrukte resolutiën niet is opgenomen. De custode. op bl. 453 wijst op eene beschikking, maar op blz. 454 worden andere zaken vermeld.

Den 24sten Januari 1587 sloten de regeeringen van Hoorn, Enkhuizen en Medenblik eene overeenkomst om met het slaan van rijksdaalders, ducaten en alle andere munten, als de generaals der munt den muntmeester zouden bevelen, voorttegaan, en elkander bij te staan tegen ieder, die daarover Westfriesland of genoemde steden eenige hinder, moeinis of letsel zou aandoen.

Met Augustus 1589 zou het driejarig tijdperk der munt te Hoorn geëindigd zijn en de over-

brenging naar Alkmaar moeten geschieden. Maar de westfriesche steden waren daartoe niet gezind. Zij trachtten in het collegie te Hoorn de meerderheid te verkrijgen, en deden in de vergadering van den 28sten Maart 1589, quasi tot besparing van kosten, het voorstel om het aantal leden terug te brengen tot 5, n.l. voor de steden Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik elk één en voor de waterlandsche steden, Edam en Monnikendam, samen één, beurtelings voor een half jaar; terwijl Purmerende, als behoorende aan een particulier heer, in 't geheel niet in aanmerking behoorde te komen.

De alkmaarsche vroedschap besloot den 6^{den} April zulks niet te bewilligen, maar het collegie in stand te houden, zooals het was en gedurende den oorlog ingesteld en gebleven was. Maar duchtende, dat de westfriesche steden, zooals zij verluid hadden, haar plan zouden doorzetten, benoemde zij eene commissie om met Edam, Monnikendam en Purmerende in overleg te treden en te trachten, een verbond tot handhaving van den bestaanden toestand te sluiten. Nog denzelfden dag geschiedde dit met de reeds aanwezige gedeputeerden der waterlandsche steden. Men besloot toen ook, den rentmeester JAN AELBERTSZ. RAET, onder verzekering van vrijwaring voor mogelijke gevolgen, te gelasten eerstdaags „met alle discretie en stilligheid”, zijn zetel, papieren en penningen naar Alkmaar over te brengen, den secretaris JACOB VAN FOREEST, mede onder belofte van vrijwaring en indemneering, te continuëren, iemand uit Alkmaar naar Hoorn te zenden om van de gedeputeerden in het collegie

aldaar een aantal rekeningen, brieven en andere stukken op te vorderen, en, als middel van besparing, het ontslag van den pensionaris dr. FRANÇOIS MAELSON als punt van beschrijving te stellen.

Den 25sten, bij het behandelen van den beschrijvingsbrief voor de volgende dagvaart, vernieuwde de alkmaarsche vroedschap het den 6^{den} genomen besluit van verzet.

Op een verzoek van kapiteinen om betaling van hun verschoten kostgeld, besloot men denzelfden dag hieraan te voldoen uit de [nog nooit genoten] voordeelen van de munt, en daartoe den muntmeester te gelasten zijne rekening te doen; wat dan te kort mocht komen, zou de stad uit de gemeenelands-penningen bijpassen. „Voorts belangende den muntm^r. en bij wat middelen men den seluen zal moegen constringeren tot het doen van sijne rekening, is goetgeuonden, datmen alle mogelicke middelen sal gebruycken om den muntm^r. te constringeren tot het doen vande vsz. rekening, ten eynde die betalinge inde voorgaende resolutie begrepen geëffectueert mach werden”.

Den 1sten Mei vernam de vroedschap uit een brief van den Prins, van den 25sten April, dat hij, op verzoek van de meeste steden van Westfriesland (n.l. van Hoorn, Enkhuizen en Medenblik — het kennemerlandsch Alkmaar werd ook westfriesch gerekend, maar was er buiten gehouden, — goedgevonden had, het collegie, bij provisie voor 8 maanden, te reduceeren tot 5 leden (1 voor Waterland), zonder prejuditie van iemands ge-

rechtigheid. Men besloot burgemeester CROMHOUT aan te schrijven, dat hij in het collegie moest aandringen om het, met toelating van alle steden en zooals het gedurende den oorlog geweest was, in stand te houden, en huiswaarts te keeren indien men de 2 waterlandsche steden bleef uitsluiten; en burgemeester JACOB DIRKSZ. en den secretaris COREN, die ter dagvaart te 's-Gravenhage waren, om de gedeputeerden der waterlandsche steden aldaar bij te staan in hunne remonstrantie aan den Prins, Z.Exc. behoorlijk inlichtende aangaande de toedracht der zaak, hem indachtig makende op hetgeen met de toerusting der *Melcnap* en de nominatie der scheepskapiteinen geschied was buiten consent en tegen den wil van Alkmaar en de waterlandsche steden, en hem verzoekende de executie van hetgeen hij de steden had aangeschreven voorloopig te schorsen, immers tot de wederzijdsche partijen zouden gehoord zijn, en overeenkomstig de acte van confirmatie door zijn vader, hoogloffelijker memorie, het kwartier gegeven.

De Staten van Holland droegen den 5^{den} Juni aan eene commissie, welker instructie den 8sten d. a. v. werd vastgesteld, op om zich naar de westfriesche steden te begeven, ten einde hare magistraten met alle middelen te bewegen om afstand te doen van de nieuwigheden, sedert eenige jaren gepleegd of bij hen voorgenomen, wat het gebruik aangaat van de benaming: de Staten van Westfriesland, de munt en het zegel van hetzelfde en het aannemen van een syndicus. De reis zal wel vruchteloos geweest zijn, want den 21sten Juli sloten genoemde

steden een accoord van onderlingen bijstand, tot handhaving der vrijheden en gerechtigdheden van Westfriesland, en daartoe dr. FRANÇOIS MAELSON als raad en syndicus of advocaat van de heerlijkheden en landen van Westfriesland in alles te maintineeren en in hare hoede te nemen.

Vier dagen vroeger had de vroedschap van Alkmaar, op de mededeeling van burgemeesteren, dat de burgemeesters der 3 steden daar geweest waren met het verzoek om de reductie van het collegie te bewilligen, met aanbod de rekening te doen van de munt en het profijt daarvan aan te wenden ten behoeve van het kwartier, besloten, het collegie te laten zooals het was, overigens zooveel doenlijk goede vriendschap willende houden.

Bij de behandeling op den 4^{den} Augustus van 's Prinsen brief met de punten van beschrijving der den 7^{den} dier maand te openen vergadering van Holland, tot bevestiging van de Unie en het beramen van middelen tegen inbreuken daarop en tot beslechting van geschillen onder de steden, verklaarde de vroedschap zich voor de confirmatie, onder conditie dat het collegie te Hoorn gelaten werd zooals het was.

Ter zoo mogelijke beslechting van het geschil der steden, werd den Prins en eenige heeren een tocht naar Westfriesland opgedragen, en in verband daarmede de Statenvergadering van Holland van 19 tot 22 October te Alkmaar gehouden. De Prins kon daarin den 20sten mededeelen, dat hij de 3 steden overgehaald had om het collegie gedurende de 6 eerste maanden op 7 leden te laten,

mits er geene overstemming plaats had ten aanzien van zaken, welke het belang der 3 steden raakten, waarover, kon men niet accordeeren, de beslissing zou komen aan hem, of bij zijne afwezigheid aan den Raad van State. Ook de 4 andere steden hadden hierin bewilligd. V66r 1 Mei 1590 zou de Prins, partijen gehoord, met kennis van zaken over de reductie van het collegie disponeeren. De alkmaarsche vroedschap avouëerde den volgenden dag het bepaalde, nadat de president VAN DER MIJLE en de advocaat VAN OLDENBARNEVELT de toelichting hadden gegeven, dat in het collegie de stemmen der 3 westfriesche steden evenveel zouden gelden als die der 4 andere, maar dat de stemming in de vergadering der magistraten op den ouden voet bleef.

De kwestie van de verplaatsing der munt naar Alkmaar was met dit alles niets gevorderd. Integendeel, op het daartoe ter dagvaart te Hoorn gedaan verzoek, werd den 21sten November 1589 door die van Hoorn, Enkhuizen en Medenblik verklaard, „dat eerst ende alvorens bij die van Alkmaar resolutie zal werden genomen op tgebruycken van tnieuwe zegel van Westvrieslant in conformite vande stempel van den munte 1). Verclarende voorts, dat die van Edam, Monnickendam ende Purmerynde (als

1) Den 8sten Augustus 1586 waren wel de opschriften, maar was niet de beeldenaar der muntstukken bepaald. Alkmaar zal bezwaar gemaakt hebben, omdat op het nieuwe zegel, evenals op de nieuwe zilveren penningen, de wapens der 3 westfriesche steden waren gebracht, alsof het, eerststemmende stad in het collegie, en de 3 waterlandsche steden niet meëtelde. Zie de afbeeldingen bij v. LOON, *Hedendaagsche Penningkunde*, bl. 39, en bij VERKADE, *Muntboek*, pl. 67, 1.

geen Westvrieslant wesenden) nyet gequalificeert en zijn in dese zaecke yet te resolveren. Die van Edam, Monnickendam ende Purmereynde verclaren met die van Alcmaer, dat die munte naer vermogen voorgaende resolutie, in Augusto 86 genomen, binnen Alcmaer zal werden getransporteert.”

De meerderheid mocht zoo beslissen, het baatte niet tegen de halsstarrige en trouwelooze minderheid, dewijl het in deze een punt betrof, waaromtrent, volgens het met den Prins bepaalde, toenmaals geen overstemming mocht gelden. Maar aangezien de muntmeester WIJNTGES in hetzelfde jaar overleden was, dong HANS VLAMING 1), burger van Amsterdam, die lange jaren het muntmeesterschap in het Vorstendom Kleef had vervuld, naar de opengevallen betrekking, en hij verzocht burgemeesteren van Alkmaar hem het ambt te vereeren en toetestaan het — volgens de in Augustus 1586 gemaakte bepalingen — aldaar te mogen bedienen. Dit verzoek schijnt voor hem opgemaakt te zijn door den alkmaarschen secretaris LOBBRANT JANSZ. COREN, en heeft dus veel van een doorgestoken kaart. Het werd den 6^{den} December door burge-

1) Over het oprichten van eene munt door VLAMING te Amsterdam, tot het slaan van enkele en dubbele nobels met de wapenen en inscriptiën van Engeland en ook andere engelsche munt, hetgeen de Prins aanvankelijk tot betaling der soldaten wel dienstig achtte, en tegen welk slaan de geconmitteerden der Staten geen bezwaar hadden, mits het maar in de munt te Dordrecht geschiedde, leze men de resolutiën der Staten van Holland van 7—17 Maart 1586. Uit die van 18 Mei 1600 blijkt, dat hij eene nieuwe uitvinding op het stuk van de munt had gedaan en hem toegezegd werd, dat hij voor de toepassing daarvan gebruikt zou worden, indien zij dienstig en zonder nadeel voor den Lande mocht bevonden worden.

meesteren bewilligd, mits alles zou geschieden „mit voorweten ende belieuen van zijne Ex^{tie}”.

Vanwege Alkmaar werd nu, op verzoek van VLAMING om brieven van recommandatie aan den Prins, opdat hij zich te beter zou kunnen verweren, onder overlegging van afschriften der resolutiën van 8 Augustus 1586 en 21 November 1589, een schrijven aan Zijne Excellentie gericht met deze bedoeling: „Soe es ons vruntelick ende oitmoedich begeren, dat uwe Ex^{tie}. gelieue zij, dat die vsz. HANS VLAMING die vsz. munte binnen deser stede oprechte ende bediene, mits dat wij te vreden sijn vande proffijten ende emolumenten, vuyte selue munte procederende, tlant tot allen tijden rekeninge te doen, ende zal ons in desen sonderlinge vruntschap beweesen worden, dat wij mit alle onderdanicheyt begeren te verschulden”.

Den 20sten December besloot de vroedschap, „dat men alle middelen zal gebruycken omme, volgens voorgaende resolutie, bij de steden van Westvrieslant ende tnoorderquartier in augusto 86 genomen; ende die reſolutie, den XXI^{en} novembris a° 89 daer nae geuolcht, den munte van Westvrieslant mitter daet binnen deser stede te transporteren; ende datmen tot dien eynde eerst alhier zal bescreyuen de steden van Edam, Monnickendam ende Purmereynt, om haer tselue voor te houden ende naerder verbintennisse dien aengaende mit henluyden te maecken, ende tselue gedaen zijnde, datmen alsdan procureren zal, dat noch eene bescreyvinge aende magistraten van desen quartiere vant transporteren der munte gedaen worde, ende aldaer

sulcx andermael bijde vier steden goetgeuonden ende geresolueert zijnde, datmen alsdan tegens die van Hoorn, Enchuysen ende Medemblick zal protesteren ende die vsz. munte mitter daet binnen Alcaer oprechten. Oic datmen mitte muntm^r. HANS VLAMING zal handelen, doch zo, dat hij geen actie en mach pretenderen indien die munte geraeckte te cesserem".

Alkmaars beroep op den Prins had ten gevolge een brief van den Ráad van State, verzoekende het binnen Hoorn gebruikte muntwerk te doen cesserem, tot tijde anders zou geordonneerd zijn. Den 27sten December vond de vroedschap goed, hierop met alle beleefdheid te antwoorden, „dat men geensins vande possessie vande munte begeren te desisteren, maer daer inne volharden, ende niettemin te vreden zijn ons te reguleren ende te onderwerpen alsulcke instructie, als bij de generaels vande munte off anderen zal worden geconcipteert; ende dat voorts de gedeputeerden deser stede, tot hoorn opten dachuaert gaende, sullen verclaren, dat die van Alcaer altijt bereyt zijn geweest ende alsnoch zijn, de munte van Westvrieslant te maintineeren". Verder volgt eene uiteenzetting der zaak en mededeeling van het den 20sten beslotene.

Den 3^{den} Januari 1590 werd goedgevonden om de drie waterlandsche steden te Alkmaar te beschrijven, teneinde met elkander eene vaste resolutie te nemen op het overbrengen van de munt en het aannemen van een muntmeester.

In October van dat jaar toonde Alkmaar zich bereid, onder eenige voorwaarden in een collegie

van 6 of uiterlijk 5 personen (Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen, Medenblik en Edam) te bewilligen, mits de gelicentiëerde steden met de in het collegie zitting houdende in alle profijten zouden deelen en mede zouden beschreven worden voor de dagvaarten der magistraten van het kwartier. Wat de muntzaken betreft, werd verlangd het onverwijld hooren en sluiten der rekening van den muntmeester, het komen der behaalde en verder te behalen winsten ook ten voordeele van Waterland, als deel genomen hebbende aan de oprichting der munt, het jaarlijks behoorlijk rekening doen door den muntmeester en het overbrengen der munt naar Alkmaar, overeenkomstig het bij de oprichting gesloten accord.

Vanwege de westfriesche steden werd ten aanzien hiervan den 31sten October geantwoord: „Zijn te vreden d'opgenomen rekeningen van de overleden muntmeester de burgemeesteren van Alkmaer te consenteren en de emolumenten, daer van geprofi-teert, pro rato te laten participeren; maer dunkt de magistraten voorn. vreemt en zeer onbillijk te wezen, dat andere, geen lidmaten van Westvries-land wezende, zouden mede genieten de profijten van de principaelste en signaelste gerechtigheid van den Lande van Westvriesland procederende, dewelke na regte en redenen alleen de leden van Westvriesland eigentlijk zijn competerende. Omme de rekeningen van muntmeesters van Westvrieslandt jaarlijks op te nemen, vinden de magistraten van 't zelve zeer goet, ingevalle de gelegenheit van 't maken van de busse en andere minutiles van de zake

van de munt zulx kunnen toelaten; ende nopende het transporteren van de munt, volgens zekere resolutie tot dien einde genomen, hebben de magistraten voorn. met goede discretie en zonderlinge inzichte wel willen verklaren, dat 't zelve is een zake van zeer groote consideratie, dewelke met volkomen kennisse ende rijpè deliberatie eerst behoort gepondereert ende overwogen te worden, of 't zelve ook zonder merkelijke ondiensie van den Lande van Westvriesland zoude kunnen geschien, en alles met gemeen advijs en bijzonder van geene, die in 't stuk van de munte best zijn ervaren en 't zelve grondelijk verstaen; omme, de voorsz. advijzen gehoort hebbende, naerder als dan op de zelve zake ten meesten welvaart en diensie van den Lande van Westvriesland te resolveren en disponeren na behooren''.

Alkmaars vroedschap keurde den 31sten December het door hare gecommiteerden verrichte om tot een accoord te komen goed, zich nadere deliberatie voorbehoudende over de differentiaal gebleven punten.

Dezerzijds werd den 16^{den} Januari 1591 van repliek gediend. Men handhaafde de toelating van Purmerende ter vergadering der magistraten (die van Monnikendam was, voor zoo verre het zaken van importantie betrof, door de wederpartij toegegeven), de eischen van vernietiging van het door de westfriesche steden onderling gemaakt accoord en van het doen van rekening van de munt en de daarvan gekomen emolumenten; voorts verstond men, dat de munt, volgens het vroeger bepaalde,

binnen Alkmaar zou worden overgebracht, of dat ten minste het collegie van Gecommitteerde Raden aldaar zou resideeren, of uiterlijk en dat allerminste de rentmeester zich daar zou vestigen, „welverstaende dat in een van de twee laetste gevallen die van Alkmaer mede een zullen hebben omme toezicht te nemen op 't stuk van de munte”.

Denzelfden dag dupliceerden de gedeputeerden der westfriesche steden. Zij volhardden in de uitsluiting van Purmerende, wilden in het westfriesche accoord ook den naam van Alkmaar opnemen, de opgenomen rekening van den overleden muntmeester mededeelen en Alkmaar naar evenredigheid van de daarvan gekomen profijten doen genieten, en zagen groot bezwaar in de verplaatsing van het collegie of van den rentmeester, maar waren bereid hierover het oordeel hunner principalen te vernemen.

Den 25sten Februari schreef MAELSON aan burgemeesteren van Alkmaar het zoover gebracht te hebben tot beslechting der verschilpunten, dat hij meende hen te zullen bevredigen; alzoo verzocht hij om gedeputeerden met vollen last aan te wijzen om met de den 27sten overkomenden van Hoorn, Enkhuizen en Medenblik de kwestieën te beëindigen. De gedeputeerden werden den 27 benoemd, met verlof om te besluiten, mits die van Monnikendam ook voor de vergaderingen der magistraten beschreven werden, en het collegie of de rentmeester, of ten minste de rentmeester der extra-ordinaris contributiën, te Alkmaar zou resideeren. Den

volgenden dag werd de vroedschap bericht, dat men laatstgenoemden rentmeester daar voorloopig voor een jaar wilde vestigen, waarvoor Alkmaar 3 personen mocht nomineeren en de westfriesche steden de benoeming zouden doen. Zoodanige tijdsbepierking en wijze van benoeming keurde de vroedschap af: Alkmaar behoorde een bekwaam persoon te nomineeren, en de titularis moest daar gedurende den oorlog of zonder tijdsbepaling resideeren; en om hem in staat te stellen de op den ontvanger der gemeenelandsmiddelen geasigneerde ordonnantiën te voldoen, moest de rentmeester RAET gedurende de 3 eerste maanden de door hem te innen gelden overmaken of zelf de betaling der ordonnantiën uit het bij hem in kas zijnde doen. Sloegen de westfriesche gecommiteerden eenig ander middel voor om in de betaling te voorzien, dan mochten de alkmaarsche dat naar hun goedvinden aannemen of weigèren.

Sedert moet door Alkmaar en de westfriesche steden een accoord ontworpen zijn, waarbij het collegie van Gecommitteerde Raden op 5 personen gebracht, Purmerende van de vergaderingen der magistraten uitgesloten en Alkmaar aangewezen werd als standplaats van een rentmeester of ontvanger der gemeene middelen, voor wien de rentmeester RAET gedurende de 2 eerste maanden de betalingen zou verrichten. Ten aanzien der munt werd gezegd: „Dat die van Alkmaer zal werden gecommuniceert de opgenomen rekening van den overleden muntmeester, en dat de profijten daer van gekomen en voortaan te komen bij die

van Alkmaer pro rato zullen werden genoten. Dat alle jaren de rekeninge van den muntmeester van Westvriesland zal werden opgenomen, ingevalle de gelegenheid van tmaken van de bussche en andere minutes van de zake van de munte zulx kunnen toelaten". En daarop volgde: „Dat alle profijten en voordeelen van dezen quartiere, zoo tegenwoordig als toekomstende, zullen wezen en komen ten profijte en voordeelen van de zeven steden van dezen quartiere, uitgezondert de profijten en voordeelen aan Westvriesland particulierlijk en eigenlijk competerende". Bezwaar vond bij de westfriesche steden de bepaling, dat krachtens het verdrag alle vorige brieven, welke zij elkander gegeven hadden, en alle particuliere en bijzondere vergaderingen dadelijk zouden gehouden worden voor gecasseerd en ophouden.

Den 9^{den} Juli 1591 berichtten Alkmaars burgemeesteren de vroedschap, dat de westfriesche gecommitteerden hun verzocht hadden om dadelijk afscheid en antwoord, of men het accoord wilde aangaan, zooals het door die steden geamplieerd was. Na overweging der zwarigheden werd goedgevonden, het accoord te aanvaarden, mits met bijvoeging, dat men ten aanzien van zeegaten, stroomen en binnenwateren geen nieuwicheden aanrichten of deswege in contente treden met provinciën of steden, maar de gerechtigdheden daarvan bij wege van justitie voorstaan zou. En bleven de 3 steden bij hare ampliatie wat het laatste punt van het verdrag betrof, dan zou men hun afeischen de bezegeldheden en verbanden onderling gemaakt,

om na kennisneming door de vroedschap daarop nader te besluiten.

Het spel schein nu zoo goed als gewonnen door de 3 westfriesche steden. *Zij* de meerderheid in het collegie en Alkmaar, steeds meer en meer teruggedrongen, losgemaakt van zijne waterlandsche bondgenooten, zijn recht als standplaats der munt niet langer handhavende. Maar de overwinning zou toch niet volkomen zijn, want, al bleef de munt voor Alkmaar verloren, Purmerende zoowel als Monnikendam bleven hunne plaats in het collegie behouden. Hoe zich dat toegedragen heeft, hebben wij niet kunnen ontdekken; wellicht is het door tusschenkomst van den Prins bewerkt.

BOOMKAMP deelt in *Alkmaer en deszelfs geschiedenissen*, na eenige stukken betreffende de kwestie, op bl. 417—420 een verdrag mede van de magistraten en gedeputeerden der 7 steden van Westfriesland en het Noorderkwartier, waarbij zij besloten eendrachtig bij elkander te blijven, de vrijheden en gerechtigdheden hunner Landen (munt, admiraliiteit en ontvangerschap worden met name genoemd) te onderhouden en te verdedigen, en de verschillende steden te doen resolveeren en stem hebben, „gelijkze tot dezen dage geresolveert en gestemt hebben”. „’t Jammerde ons — voegt BOOMKAMP hierbij — dat wij den dag der onderteekeninge hier missen”. Wij betreuren het als hij, maar zijn zeer geneigd, dit verdrag tot vóór de dagen van verdeeldheid terug te schuiven.

De Staten van Holland hebben ten laatste berust in het bestaan der westfriesche munt, indien

deze zich maar regelde naar de voor het muntwezen geldende bepalingen. Den 7^{den} December 1599 werd aan eene commissie opgedragen, zich te begeven naar Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, „ende de Vroetschappen aldaer de ongeregeltheden vanden Muntslagh ende den aenkleve vandien te openen, met aenwijsinge vande waerachtige oorsaecken ende remediën, omme de selve op een eenparigen voet te doen beleyden, ist mogelijk, in alle de Provinciën, immers ende ten minsten in Hollandt ende West-Vrieslandt, als meest daer bij geïnteresseert, ende instantelijck te versoecken om de nieuwicheden, aldaer in 't oprechten vande Munte gepleeght, buyten ordre en behoorlijcke authoriteyt, af te doen; ende soo verre de voorsz. Steden daer toe niet en soude wesen te bewegen, daer op aen te houden, dat sij luyden ten minsten hen met'er daet in alles verbinden, onder den sermente, ordre ende verantwoordinge aengaende de selve Munte, na de oude geprivilegeerde Munte tot Dordrecht, omme daer op de voorsz. Munte bij provisie getollereert te mogen worden, sonder eenige verkorting, præjuditie of verminderinge vande voorsz. Munte tot Dordrecht, ende de gerechtigheyt vanden Lande of de Stadt Dordr. voorsz., ende daer op te vorderen absolut antwoordt bij geschrifte, doende van alles rapport aen de Staten”.

De te Hoorn vergaderde magistraten der 3 steden gaven naar aanleiding der bezending den 18^{den} December te kennen, dat zij bereid waren den waardijn, muntmeester, essaieur, ijzersnijder en andere officiers en gezellen van den sermente

te doen dienen en beëedigen op gelijke commissie, eed en instructie, en de penningen te doen maken van zulke waarde, gehalte, snede en gewicht, als de Staten-Generaal eenparig zouden goedvinden, mits dat Westfriesland, zulks als de andere provinciën, ook zou mogen slaan den dubbelen ducaat met 2 hoofden, den hongarschen ducaat en den rijksdaalder; en dat, werden er penningen geslagen met de wapens der provinciën, ook dat van Westfriesland zou worden opgenomen. Kwamen de provinciën den voet door de Generale Staten gesteld niet na en werden de gebreken niet binnen behoorlijken tijd hersteld, dan wenschten die van Westfriesland er niet aan gehouden te zijn, maar te blijven in hun geheel. Na kennisneming van 'dit schrijven verklaarden de Staten den 4^{den} Maart 1600, „dat zij het inhouden van de voorsz. acte, soo wel aengaende de gestelde qualiteyt der voornoemde drie steden, als representerende de Staten van West-Vrieslandt, alsoock de resolutie daer inne vermeldt, niet en kunnen toestaan nochte advoueren, ghemerckt het selve soude strecken tot nadeel ende praejuditie van den voorsz. Lande en Graeffelijckheydt van Hollandt”.

Hoorn had zich volstrekt niet gehaast om de munt naar Enkhuizen te verplaatsen, ook niet in 1592, toen de oorspronkelijk aan Alkmaar toegekende jaren verstreken en de in 1586 voor Enkhuizen bestemde aangebroken waren. In VELIUS' *Chroniick*, bl. 278, wordt op het jaar 1601 verhaald: „Die van Enchuysen begheerden nu de Munt tot harent te hebben, die omtrent 15. Jaren tot Hoorn ghestatelijk

gheweest was, en wert haer sonder veel teghenstandts ghegunt, met sulcke voorwaerde, dat sij voort beurt dan tot Hoorn drie Jaren dan tot Enckhuysen soude wesen. En is dit accoort naderhandt verlanght op seven jaren, 't welck tot noch toe deesen ghevolcht wordt".

Zoo vlot als VELIUS zegt, is het echter niet gegaan.

In de aantekeningen van SEBASTIAAN CENTEN, gevoegd bij de uitgave van 1740 van genoemde kronijk, vinden wij bericht, dat den 17^{den} Febr. 1601 door de staatsgewijze binnen Hoorn vergaderde magistraten en gedeputeerden der 3 westfriesche steden tot deze regeling besloten en het accoord deswege den 17^{den} Juli 1603 tusschen die van Hoorn en Enckhuizen aangegaan en bezegeld is. De overbrenging der munt schijnt werkelijk eerst in laatstgenoemd jaar te hebben plaats gehad, ook blijkens hetgeen CENTEN laat volgen. „En nadat sedert den jare 1606 in verscheidene vergaderingen was geraadpleegd en gesproken waar dat de Munte van Westvriesland van Mei des jaars 1609 zoude worden geoeffent, en de Gedeputeerden van Medenblik verklaarden, dat hunne Principalen, zich funderende op het Accoord tusschen de drie Steden bewilligt en besloten, verstonden, dat de Munt van Westvriesland bij beurten binnen Medenblik behoorden te resideren. Zo hebben de gedeputeerden van Hoorn en Enckhuizen, begerende hunne bondgenoten genoeg te geven, en te baat 'tgeen tot conservatie van de eenigheid zou mogen strekken, den 16 Januarij 1609 bewilligt en toegestaan, dat de Munt van Westvriesland te

Mei eerstkomende van Hoorn na Medenblik zou vertrekken en daar blijven den tijd van drie naast volgende jaren. Dit besluit wierd den Muntmeester CASPER WIJNTGES ter zelve tijd bekend gemaakt. Doch het schijnt, dat de Muntmeester toen niet veel behagen gehad heeft om de Munt naar Medenblik te verplaatsen, of dat er andere redenen geweest zijn, die hem met de Munt te Hoorn deden vertoeven: immers ik vind, dat Burgemeesteren en Vroedschappen dezer Stad, den 15 Januarij 1611 nader gedelibereert hebbende op het verzoek van den Muntmeester, bewilligden, dat de Muntmeester binnen deze Stad zou mogen blijven tot Mei des jaars 1612 en alsdan vertrekken naar Enkhuizen om aldaar te blijven den tijd van 6 jaren. Daarna is goedgevonden het verblijf van de Munt bij beurten in ieder der gemelde Steden te verlangen op 7 en eindelijk tot op 10 jaren, hetgeen tot heden toe wort gevolgt”.

De zwakste der 3 bondgenooten werd dus al zeer slecht beloond voor zijne aan de machtiger medestanders betoonde trouw. Het schijnt tot 1658 geduurd te hebben eer Medenblik als muntplaats in aanmerking mocht komen.

Wij voegen hier nog iets bij, dat misschien in eenig verband staat tot het voorgaande, maar in elk geval tot de vaderlandsche muntgeschiedenis behoort. De steeds met de stad Groningen overhoop liggende Ommelanden waren den 20sten Januari 1579 toegetreden tot de Unie van Utrecht, de stad aanvankelijk, waarschijnlijk uit ongenoegen tegen

het landschap, niet. De graaf van Rennenberg, haar stadhouder, deed het eerst den 13^{den} Juli, maar verried de stad in het volgende jaar aan den vijand, in wiens bezit zij tot in 1594 bleef. In de vroedschapsresolutiën van Alkmaar nu, vinden wij aangeeteekend: Vp huyden den Xe Junij anno 1589 is bij burgermⁿ. den vroetschap, collegialiter vergadert zijnde, voorgehouden, dat die vande omlanden bij Groeningen, die van oude tijden altijd geotroyeert zijn geweest geldt te slaen, gaern binnen deser stede haer te neder souden setten ende die munte vande omlanden slaen, soe verre die stede haer tselue soude willen toelaten; welcke sake inde vroetschap int lange gedelibereert zijnde, alhoewel deur deselue munte die stede groote proffijten soude commen te genieten: zoe is nochtans bijde vroetschap goet geuonden, om niet te commen inde indignatie van zijne Ext^{ie} ende Staten van Hollant ende om meer andere redenen, datmen die vande omlanden zal verclaren, dat dese stede haer seer gaern begeert te ontfangen ende te accomoderen, zoe verre zij daer toe connen krijgen consent van zijne Ext^{ie} ende Staten van Hollant, daer toe dese stede haer alle hulpe zal doen". Het is wel te denken, dat er van deze zaak niets gekomen is.

C. W. BRUINVIS.
